

OTE RICHARD WAGNERIN ELÄMÄKERRASTA ”MEIN LEBEN”

1 osa ss 440-446 Saira Luoman kääntämänä

RICHARD WAGNER: MEIN LEBEN 1
osa ss440-446 Sammlung Dieterich

Vielä kerran, vuoden 1849 palmusunnuntaina, sain yhden kauniin hyvityksen. Orkesteri halusi taata itselleen vielä yhden suuren menestyksen esittämillä Beethovenin yhdeksännen sinfonian; kaikki tekivät parhaansa, jotta esityksestä tulisi mahdollisimman kaunis; yleisö oli ilmeisen ihastunut. Michael Bakunin oli salaa ja poliittisia pakoillen ollut läsnä kenraaliharjoituksessa; sen päätyttyä hän tuli pelkäämättä luokseni orkesterisyvennykseen ja huusi minulle kovalla äänellä, että vaikka kaikki musiikki tulevassa suuressa maailmanpalossa tuhoutuisikin, olisi meidän, vaikka henkemme uhalla, yhdessä taattava tämän sinfonian säilyminen. Muutamia viikkoja tämän viimeisen esityksen jälkeen näytti ”maailmanpalo” todellakin olevan syttymäisillään Dresdenin kaduilla ja Bakunin, jonka kanssa olin vähitellen joutunut outoon ja epätavalliseen läheisempään kosketukseen, näytti todellakin ottavan siinä ilotulitusmestarin osan.

Olin tuntenut jo jonkin aikaa tämän hyvin poikkeuksellisen ihmisen. Jo vuosia sitten olin kohdannut sanomalehdissä hänen nimensä epätavallisissa yhteyksissä. Hän oli venäläinen ja oli esiintynyt Pariisissa eräässä puolalaisten kokouksessa selittäen, että ei merkinnyt mitään oliko venäläinen vai puolalainen, vain se merkitsi kaikkea, halusiko olla vapaa ihminen. Kuulin myöhemmin Georg Herweghiltä, että hän juuri silloin Pariisissa oli luopunut kaikesta hänelle huomattavan venäläisen perheen jäsenenä kuuluvasta taloudellisesta tuesta ja eräänä päivänä, kun hän omisti vain kaksi frangia, antanut ne bulevardilla kerjäläiselle, koska ei halunnut, että tämä omaisuus vielä jollakin tavalla sitoisi hänet elämään ja sen asettamiin vaatimuksiin. Hän oli jo täysin kaiken ulkopuolella, kun Röckel eräänä päivänä ilmoitti minulle, että hän oleskeli Dresdenissä, turvapaikassa hänen omassa asunnossaan, minne hän nyt kutsui minut tutustumaan häneen. Bakunin oli nimittäin osallistunut Prahan tapahtumiin vuonna 1848 ja ollut mukana niitä edeltäneessä slaavien kokouksessa, mistä syystä Itävallan hallitus nyt etsi häntä, joten hänen oli kätkeydyttävä ja samalla yrittävä pysytellä Böömin lähellä. Hän oli

Prahassakin herättänyt erityistä huomiota kehottaessaan tsekkijä, jotka etsivät erityisesti Venäjän tukea pelättyä saksalaistamista vastaan, puolustautumaan tulella ja miekalla juuri näitä venäläisiä ja jokaista kansakuntaa vastaan, jonka johdossa oli Venäjän tsaarin kaltainen despootti. Tämä pinnallinen tutustuminen Bakuninin pyrkimyksiin oli riittänyt hälventämään saksalaisen puhtaasti kansalliset ennakkoluulot ja tehnyt hänet kiinnostavaksi. Kun nyt tapasin hänet itsensä Röckelin vaatimattoman vieraanvaraisuuden turvissa, hämmästyin todella, kuinka oudon vaikutuksen tämän silloin nuoren, noin kolmekymmentävuotiaan, parhaissa voimissaan olevan miehen voimakas persoonallisuus teki minuun. Kaikki hänessä oli valtavan suurta ja raskasta, mikä viittasi primitiiviseen terveyteen. En koskaan saanut sellaista käsitystä, että hän olisi erityisesti arvostanut tuttavuuttani, koska älyllisesti lahjakkaat ihmiset näyttivät olevan hänelle luonnostaan vieraita, ja hän etsikin vain häikäilemättömään toimintaan kykeneviä huoneita; myöhemmin kuitenkin huomasin, että tässäkin hänen teoreettisuuden vaatimuksensa oli voimakkaampi kuin puhtaasti henkilökohtainen tunne, sillä juuri tästä hän saattoi puhua ja selittää paljon; ylipäänsä hän oli tottunut Sokrateen menetelmän mukaiseen suulliseen keskusteluun ja viihtyi silminnähtävän hyvin isäntänsä kovalla leposohvalla saadessaan keskustella mahdollisimman monien erilaisten ihmisten kanssa valankumouksen ongelmista. Näistä tilanteista hän selvisi aina voittajana; oli mahdollonta kumota hänen perustelujaan, jotka hän esitti suunnattoman varmasti ja jotka joka suhteessa edustivat äärimmäistä radikalismia. Jo ensimmäisellä tapaamisellamme hän kertoi avomielisesti oman kehityksensä vaiheet. Hän oli venäläinen upseeri, ylhäisestä perheestä ja saanut kärsiä äärimmäisen ankarasta sotilaskurista, mikä oli tehnyt hänestä Rousseauun teosten lukijan ja lopulta saanut hänet pakenemaan Saksaan, lomamatkan varjolla. Berliinissä hän oli sivistykseen heräävän barbaarin innolla heittäytynyt filosofiaan; Hegelin filosofia oli vallitsevana ja hän perehtyi siihen niin nopeasti, että pystyi tarkasti hegeliläisessä dialektiikassa pysyttelevässä tutkielmassaan lyömään mestarin kuuluisimmat oppilaat heidän omalla alueellaan. Lausutuaan mielipiteensä hän jätti filosofian ja

meni Sveitsiin, saarnasi siellä kommunistia ja oli nyt Ranskan ja Saksan kautta jälleen palannut sen slaavilaisen maailman rajalle, jonka hän uskoi pelastavan ihmiskunnan, koska oli vähiten sivistyksen pilaama. Hän kohdisti toiveensa tässä suhteessa varsinkin siihen slaavilaiseen tyyppiin, jota venäläinen kansanluonne vahvimmin edusti. Hän näki sen peruspiirteet lapsikkaan veljeydentunteen ja eläimen varovaisuuden sitä vainoavaa ihmistä kohtaan, siinä luonnollisessa vihassa, jota venäläinen talonpoika kohdistaa häntä piinaavaan aateliseen. Hän palautti mieliin Venäjän kansan lapsikkaan ja demonisen ilon tullesta, jonka varaan jo Rostopsehin oli rakentanut strategiansa Napoleonin vastaan syyttäessään Moskovan palamaan. Hän arveli, että venäläiselle talonpojalle, jossa alistetun ihmisen luonnollinen, lapsellinen hyvyys oli säilynyt, oli vain opetettava, että oli täysin oikein ja Jumalalle otollista polttaa heidän herrojensa linnat kaikkienensa ja siten saada aikaan yleismaailmallinen liike, joka tuhoaisi kaiken sen, mikä itse asiassa myös sivistyneen Euroopan filosofisille ajattelijoille merkisi koko nykyisen maailman kurjuuden alkulähdettä. Tämän tuhoavan voiman liikkeellepaneminen oli hänen mielestään järkevän ihmisen toiminnan ainoa arvokas päämäärä. (Saarnatessaan omalla tavallaan näitä hirveitä oppejaan hän kuitenkin, huomauttaessaan, että silmiäni särki, piti estelyistäni huolimatta kokonaisen tunnin ajan suurta kättään suojaan liian kirkasta valoa vastaan.)

Kaiken sivistyksen tuho oli se päämäärä, joka väkkyi hänen silmiensä edessä. Sitä varten oli pantava kaikki poliittiset voimat liikkeelle; tämä oli hänen silloinen puheenaiheensa, ja se sai hänet usein ironisen hiljeyden valtaan. Hän otti vastaan piilopaikkasaan henkilöitä, jotka edustivat eriasteista vallankumouksellista ajattelua; näistä olivat hänelle läheisimpiä slaavit, joita hän arveli parhaiten voivansa käyttää Venäjän despotismien tuhoamiseen. Ranskalaisista hän ei välittänyt vähääkään huolimatta heidän tasavallastaan tai Proudhonin sosialismista. Hän ei koskaan sanonut minulle, mitä mieltä hän oli saksalaisista. Demokratia, tasavalta tai mikään siihen verrattava ei ansainnut vakiaavaa huomiota ja hän pystyi mitätöimään kritiikillä jokaisen vastaväitteen niiden taholta, jotka suunnittelivat hävityksen jälkeistä uudelleenrakentamista. Muistan, kuinka eräs hänen teorioitaan säikähtänyt puolalainen väitti vastaan sanoen, että aina täytyi olla järjestäytynyt valtio, joka takaisi yksityiselle hänen oikeutensa viljelemäänsä maahan; tälle hän vastasi: "Aiot siis aidata huolellisesti peltosi ja taas taata poliisille hänen elantonsa." Puolalainen vaikenä loukkautuneena. Lohdutukseksi Bakunin viittasi siihen, että uuden maailmanjärjestyksen rakentajia ilmaantuisi itsestään; meidän pitäisi vain kysyä, mistä voimat hävitykseen saataisiin; voisiko kukaan meistä olla kyllin hullu kuvitellakseen elävänsä vielä hävityksen jälkeen? Pitäisi vain ajatella koko eurooppalaista maailmaa, Pietaria, Pariisia ja Lontoota rauniokasoina: voisiko tuhon alkuunpanijoilta tästä huolimatta vielä odottaa harkintaa? Hän osasi nolata jokai-

sen, joka julisti olevansa valmis uhrauksiin sanomalla, etteivät niinkutsutut tyrannit olleet pahimpia, vaan miellyttävät poroporvarit, esimerkiksi joku protestanttinen kirkkoherra, jonka ihmiseksi muuttumiseen hän ei uskoisi, ennenkuin tämä itse olisi antanut pappilansa, vaimonsa ja lapsensa liekkien saaliiksi.

Nämä hirveät väitteet tuntuivat minusta kauan aikaa sitäkin käsittämättömämmiltä, kun Bakunin toisaalta osoittautui todella rakastettavaksi, hienotunteiseksi ihmiseksi. Hän näytti täysin ymmärtävän, kuinka syvästi epätoivoinen olin pelätessäni, että ihanteelliset, taiteita koskevat toiveeni vaarantuisivat. Kuitenkaan hän ei halunnut tutustua lähemmin näihin suunnitelmiin. Hän ei välittänyt Nibelungen-töystäni. Tuohon aikaan luin kiinnostuneena evankeliumeja ja olin tehnyt tulevaisuuden ihanenäyttämölle tarkoitettujen luonnoksen tragediaan "Jeesus Nasarealainen"; Bakunin pyysi, että säästäisin hänet siihen tutustumiselta. Hän näytti kuitenkin kiinnostuvan siitä kuultuaan muutamia suullisia katkelmia ja toivotti minulle onnea, mutta pyysi hartaasti, että ainakin esittäisin Jeesuksen heikkona. Mitä musiikkiin tulee, hän suosittelee minulle kaikista mahdollisuuksista vain yhtä tekstin kohtaa: Tenorin piti laulaa: "Mestatkaa hänet", sopraanon "Hirttäkää hänet!" ja basson "Tulta, tulta!" Tämä hirveä ihminen tuntui ymmärtävän kuitenkin taas eräänä päivänä miellyttävältä, kun sain hänet suostuteltua kuuntelemaan ensimmäiset kohtaukset "Lentävästä Hollantilaisestani", jotka soitin ja lauloin hänelle. Hän kuunteli minua tarkkaavaisemmin kuin kukaan muu huutaen tauon aikana: "Se on tavattoman kaunista!" ja halusi kuulla yhä lisää. Koska hänen oli jatkuvasti vietettävä pakolaisen surullista elämää, kutsuin hänet joskus illalla luokseni; vaimoni tarjosi hänelle illalliseksi kauniisti leikatun makkara- ja lihaleikkeleitä, jotka hän ahmi heti panematta niitä säästellessään saksilaiseen tapaan ensin leivän päälle; kun huomasin Minnan kauhistuksen, en voinut olla huomauttamatta meidän käytöstavoistamme, jolloin hän vastasi hymyillen, että oli jo kylläinen, kunhan vain antaisimme hänen nauttia tarjoilusta omalla tavallaan.

Samoin kummastelin hänen tapaansa juoda viiniä tavallisista pienistä lasista; yleensä hän inhosi viiniä, koska sen avulla yritettiin tyydä alkoholin tarvetta porvarillisen kitsaasti jaetuilla annoksilla, kun taas kunnan viinaryypyt tyydytti tämän tarpeen hetkessä, joskin vain tilapäisesti. Vastenmielisintä hänelle oli nautinnon pitkäminen lasketulla säätelyllä, sillä todellisen ihmisen tuli nauttia vain tarpeensa tyydyttämisestä ja todellinen ihmisenarvoisen nautinto oli vain rakkaudesta.

Näistä ja muista huomaamattomista piirteistä ilmeni, että tässä kummallisessa ihmisessä yhtyi täysin kulttuurivihamielinen kesyttömyys puhtaan ihmisyysihanteen vaatimukseen, joten suhtautumiseni häneen vaihteli vaistomaisen pelon ja vastutamatoman mieltymyksen välillä. Kutsuin hänet usein mukaan yksinäisille kävelyretkilleni ja hän tuli mielellään jo hänelle välttämättömän liikunnankin vuoksi. Yritin

niiden aikana käydyissä keskusteluissa tutustuttaa hänet paremmin taiteellisiin päämääriini ja niiden merkitykseen, mutta turhaan niin kauan kuin oli pysyteltävä pelkän keskustelun alueella. Kaikki tämä tuntui hänestä liian harhaiselta eikä hän suostunut alkuunkaan myöntämään, että huonon nykyisyyden muutostarpeet voisivat tulevaisuudessa synnyttää uudet, toisenlaiset lait, joille uusi yhteiskunnallinen kasvatus loisi aivan uudenlaiset edellytykset. Kun hän aina vain puhui hävityksestä ja taas hävityksestä, aloin lopulta kysellä, kuinka ihmeellinen ystävänä oikeastaan aikoi toteuttaa tämän tuhon. Pian kävikin selväksi se, mitä jo kauan olin aavistellut, että tämän ehdottoman toiminnan miehen ajattelu perustui pelkille oletuksille. Hänen mielestään minä olin toiveinen ihmiskunnan tulevasta taiteellisesta kasvatuksesta täysin epäkäytännöllinen haaveilija, mutta pian kävi selväksi, että hänen olettamuksensa kaikkien olemassaolevien kulttuurirakenteiden säälittömästä tuhoamisesta olivat vähintään yhtä perustelemattomia. Aluksi minusta tosin näytti siltä, että Bakunin oli maailmanlaajuisen salaliiton keskus; lopulta hänen käytännön suunnitelmansa johtivat ainoastaan epämääräiseen yritykseen nostaa Praha uudelleen kapiinaan, suunnitelma, mikä oli rakennettu vain muutaman opiskelijan muodostaman yhdistyksen varaan. Kun hän arveli toiminnan ajan koittaneen, hän valmistautui eräänä iltana lähtemään Prahaan englantilaiselle kauppiaille kirjoitetun passin turvin, matkalle, joka hänelle ei suinkaan ollut vaaraton. Tätä varten hänen oli annettava periksi porvarilliselle sivistykseksi ja annettava leikata suunnaton, kihara tukkansa ja partansa. Koska tarkoitukseen ei voitu käyttää parturia, jäi tehtävä Röckelille; pieni tuttavapiiri oli joksä operation aikana, joka tehtiin tylsällä partaveitsellä, hitaasti ja tuskallisesti, niin että vain potilas itse pysyi tunteettomana. Kun Bakunin lähti, pidettiin varmana, että häntä ei enää nähtäisi elävänä. Mutta jo viikon kuluttua hän palasi nähtyään, kuinka puutteelliset tiedot hänellä oli ollut Prahan olosuhteista; hän oli tavannut siellä ryhmän, joka oli ollut vain kourallinen opiskelijoita, puoliksi lapsia. Tämän tunnustettuaan hän sai osakseen hyväntahtoista pilkkaa Röckelin taholta, ja häntä alettiin muutenkin pitää vallankumouksellisenä, joka ei koskaan pääsisi teoreettista salaliittoa pitemmälle. Jokseenkin samoin kuin hänen odotuksensa Prahan opiskelijoiden suhteen osoittautuivat hänen Venäjän kansaan kodistamansa toiveet myöhemmin perusteettomiksi ja tosiasioiden vastaisiksi. Minulle selviksi, että se tavattoman vaarallisen henkilön maine, jonka hän kaikkialla oli saanut, johtui ainoastaan hänen eri yhteyksissä ilmaiseestaan teoreettisista näkemyksistä, eikä suinkaan siitä, että olisi todella tunnettu hänen (käytännöllisiä) tekojaan. Tosin sain melkein silminnäkijänä todeta, että hänen henkilökohtaisessa käyttäytymisessään ei ollut jälkeäkään varovaisuudesta, mitä on totuttu näkemään niissä, jotka eivät ota teorioitaan vakavalta kannalta. Tämä kävi pian selväksi toukokuun 1849 kohtalokkaassa vallankumouksessa."